

Det er blevet nemmere at lave film

PHILIP LAURITZEN

For et par år siden besluttede Danmarks Radio og Filmfonden at oprette en film-workshop. Hver især gav tilsagn om at yde 200.000 kr. årligt til driften af workshoppen, og den blev meget hurtigt en succes i en sådan grad, at den totalt sprængte de rammer, der oprindeligt blev lagt for dens virke af radio og filmfond.

Det, man snakkede om dengang, var nemlig, at man måtte gøre noget for de kunstneriske eksperimenter. Det er jo ud af kunstneres uforpligtende eksperimenter med deres medium, deres udtryksmiddel, at kunstarten forædles og udvikles. Det var i denne sags tjeneste, i laboratorieøvelsernes, at man så sin workshop, idet man måtte erkende, at kravet om effektivitet og salgbarhed er så stort i det daglige arbejde, at der ikke bliver plads til at forberede fremtiden. I de retningslinier, som gælder for den eksisterende workshop, kan man derfor læse denne formålsparagraf: »Danmarks Radio og Filmfonden etablerer i fællesskab en workshop med det formål fortrinsvis at give kreative medarbejdere inden for film og TV mulighed for at producere film, som ikke kan gennemføres i den normale produktion – herunder gennemprøve utraditionelle udtryksformer og arbejdsmetoder.«

Ser man imidlertid på workshoppen idag, så er det helt tydeligt, at forholdsmæssigt er kun ganske få af dens medlemmer »kreative medarbejdere inden for film og TV« og en forsvindende del af filmene er produktioner, der kan siges på nogen som helst måde at ligge uden for »den normale produktion« – forstået som mere eksperimenterende end den normale produktion. Langt de fleste workshopmedlemmer har aldrig lavet en meter film, før de kom til workshoppen med et eller andet projekt (deres produktioner kan derfor selvkært nok siges at ligge uden for den professionelle film- eller TV-medarbejders normale produktion, de er selvfølgelig teknisk meget dårligere, men det er næppe det forhold, formålsparagraffens formulering tager sigte på).

At workshoppen ikke skulle være blot en rugekasse for eksperimenter – hvad der for så vidt er en udmærket ting at have og hvad filmskolen måske kan blive lidt af i enkelte af de mange kurser, som den nu forhåbentlig bliver spaltet op i – har imidlertid været klart nok for de folk, som skulle lede den, på et helt tidligt tidspunkt. Rigtig i gang kom workshoppen først i sommeren 1970, men allerede den 28. april 1970 kunne den ene af Filmfondens to repræsentanter i dens ledelse, maleren Søren Hansen, sige til Information: »Endnu er det vist lidt tidligt at sige noget bestemt, men jeg vil primært arbejde på at få fat i folk, der ikke har kunnet komme igennem systemet. Første paragraf i vedtægterne siger ganske vist, at man fortrinsvis skal henvende sig til kreative medarbejdere inden for film og TV, men jeg vil nu tolke »fortrinsvis« meget bredt. De mere eller mindre etablerede skal selvfølgelig have en chance, men det er også vigtigt at få helt nye folk igang.«

Denne linie blev kendemærket for workshoppen. Det er stedet, hvor der er en chance for at kunne få den fornødne råfilm – i super 8 eller 16 – til sit lille, ydmyge projekt, selvom man ikke har nogen som helst erfaring i at lave film.

Det kan derfor heller ikke komme bag på en, at workshoppen er blevet en succes. Det er jo ganske enkelt første gang, der er blevet løst lidt op for dogmet om, at det er så forfærdelig svært at lave film, at man skal have gjort det længe og grundigt og have flertal blandt filmrådets eller kortfilmrådets syv »sagkyndige« for at kunne få penge fra staten til at lave film, rigtige film, og det vil sige dyre film. Industrien havde fået bildt alle ind, at det er dyrt at lave film, og staten svarede igen med, at det sandelig også er svært. Ellers ville det komme til at koste alt for meget. Der er selvfølgelig stadig visse film, som er dyre, men det afgørende, og det, workshoppen er udtryk for (ikke bevis på, mange har vidst det længe), er, at der ikke er sammenhæng mellem en films omkostninger og dens kvalitet.

Når denne banalitet er blevet understreget, så skal det tilføjes, at workshoppens vigtigste funktion slet ikke er alt det, den mere principielt er udtryk for, men de mange film, den får lavet.

I den nuværende situation forekommer netop kvantiteten mig væsentlig vigtigere end kvaliteten. Der er en masse mere eller mindre kunstige, traditionsbestemte rammer, som skal gennembrydes og oversvømmes. Visionen om, at enhver skal kunne bruge et filmkamera lige så funktionelt som en skrivemaskine, er i dag realistisk. Den er måske ikke særlig relevant i sin yderste konsekvens. Sådan som kommunikationskanalerne er indrettet vil skrivemaskinen nok længe endnu være vigtigere for det store flertal end kameraet, men med workshoppen er man i hvert fald kommet et mægtigt skridt i retning af, at det er muligt for enhver at komme til at arbejde med film. Det var det sandelig ikke for bare ganske få år siden.

70 pct. bliver godkendt

Ifølge workshoppens årsberetning for kalenderåret 1971 fik workshoppen i 1971 i alt 144 ansøgninger om film m.m. I alt 101 af projekterne blev godkendt af arbejdsudvalget og igangsat. Der var således en »godkendelsesprocent« på ca. 70. Flertallet af ansøgningerne angik 16 mm-produktioner. Af de 144 ansøgere søgte de 86 om 16 mm-film og 55 af dem blev godkendt. 55 søgte inden for kategorien super-8 og 43 fik deres projekter godkendt.

De 101 godkendte projekter er budgetteret til i alt 375.700 kr. Det økonomiske forhold mellem en 16 mm-film og en på 8 mm er derfor meget relevant at studere nærmere. Arbejdsudvalget gør det i årsberetningen, hvor den gennemsnitlige 16 mm-produktion opgives til at koste ca. 5.400,00 kr. og den gennemsnitlige 8 mm ca. 1.600,00 kr.

Workshoppen kan således den dag, hvor udbuddet harmonerer mindre godt med efterspørgslen end i dag, komme i situationer, hvor man udelukkende af økonomiske årsager må prioritere 8 mm frem for 16 mm. Selvom 16 mm er det format flest søger om. Ifølge årsberetningen har workshoppen ikke hidtil taget stilling til et projekt udelukkende ud fra økonomiske kriterier.

Kun få alternativer

Den nuværende harmoni vil sandsynligvis meget hurtigt være et overstået stadium. Hele filmbranchen er så meget i skred, at det langt fra er nogen indlysende selvfølge, at vi også om et par år har en dansk filmindustri. Dens forsøg på at vælte kulturminister Niels Matthiasens filmlov har været så kraftige og så forkrampede, at den sidste rest af et tillidsforhold mellem stat og branche faktisk er forsvundet. Og at danske filmproducenter selv, på egen hånd og eget initiativ, skulle kunne sætte noget fornyende i gang må forekomme som et mirakel for enhver med blot et overfladisk kendskab til branchens nøglepersoner.

Det helt afgørende – og usædvanlige – ved workshoppen er, at selvom det er en institution inden for det statslige kunstbureaukrati, så er der foreløbig lagt op til at danne sig et miljø, der ikke er cinefil og inside, men et miljø af mennesker, der ikke samles, fordi de interesserer sig for film, men som interesserer sig for en hel masse forskellige ting, hvor de bl.a. kan bruge filmen som et middel. Derfor skulle der også være chancer for, at den afslappede over for mediets kunstneriske status, som præger workshoppen, vil overleve ud over puberteten, og at workshoppen ikke om et par år blot er centrum for en række poetiske skønånders ambitioner om at komme igennem som filmkunstnere, men at det vil forblive med at være en købmandshandel, hvor det er muligt at få film og lidt hjælp med rabat til det og det.

Fordelings-dilemmaet uløst

Selvom »godkendelsesprocenten« for 1971 er helt oppe på ca. 70, så røber alene det, at man kan indføre et begreb som »godkendelsesprocenten«, at de liberalistiske principper bag workshoppen imidlertid har deres begrænsninger (70 pct.). En gang hver måned afholdes der åbne medlemsmøder, dvs. møder, hvor alle interesserede kan komme og diskutere indbyrdes eller med arbejdsudvalget og/eller ledelsen. At der går en konflikt gennem alt det fine, der er at sige om workshoppen, kommer tydeligt frem på disse møder. Den konflikt, som eksisterer i samtlige organer til fordeling af statsstøtte til kunst o.lign.: konflikten mellem ordet censur og ordet kvalitet. Denne konflikt er en uudgælig følge af et system, der bygger på fordeling. De folk, der sættes til at administrere fordelingen, vil selvsagt (i vores »positive« samfund) sige, at de fore-

tager en kvalitetsvurdering af de mulige fordelingsobjekter. Modparten vil på den anden side (kunne) påstå, at der er tale om et eksempel på grov politisk censur. Vi andre må spørge os selv: var det de bedste, farligste og mest relevante projekter, som fik penge, eller var det dem, der ingen ting fik? Svaret blæser i vinden.

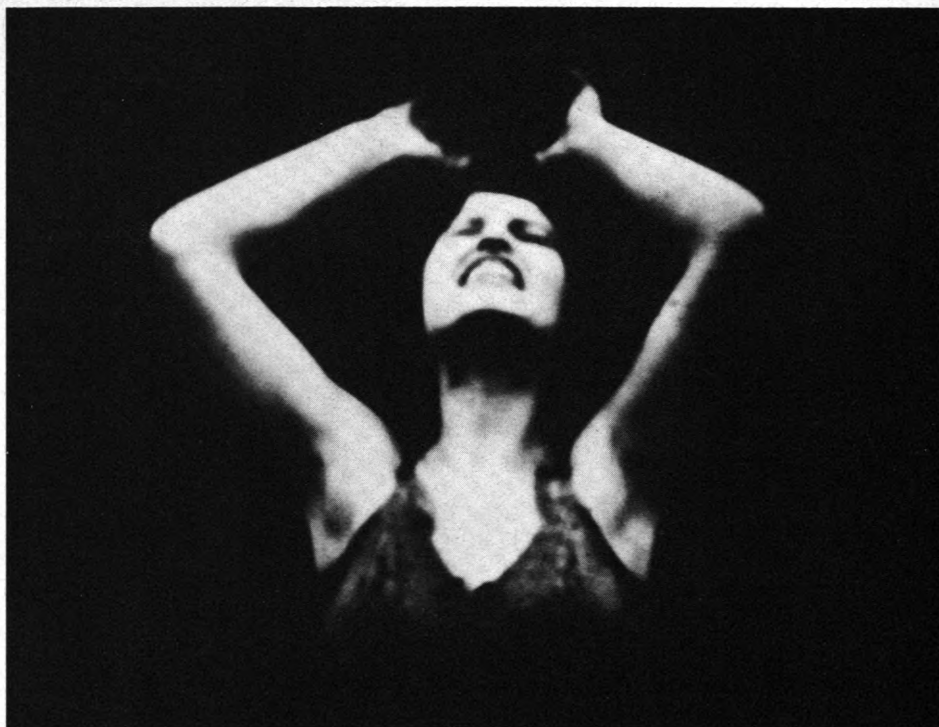
Problemet kan kun i egentligste forstand løses på én måde, og det er faktisk også det, man har stræbt efter i tankerne bag workshoppen: give penge til alle uanset deres projekts eventuelle kvalitet i nogens øjne. Den totale frihed. En forbilledlig sandkasse. Man skulle have set på højskoleloven og ikke på, hvordan man kunne demokratisere de traditionelle kunstlove. Højskoleloven bygger på ideen om automatik – et initiativ inden for visse ydre rammer og med visse forpligtelser, men uanset dets formål og indhold, udløser automatisk en bestemt statsstøtte – et voilà, en højskole er på benene. Fritidsloven i sin oprindelige udformning var med en lignende automatik, og workshoppen kunne udmærket fungere efter helt samme retningslinier.

Det kan selvsagt ikke være sådan, at man blot kan hæve hvad som helst til hvad som helst. Men det kan sagtens laves sådan, at man kan hæve et bestemt beløb til hvad som helst, f.eks. et bestemt antal 8 mm-filmruller med den eneste klausul, at man ikke kan få mere film før den første produktion er færdig. Teoretisk kan man selvfølgelig tænke sig, at en eller anden, hvis det virkelig var helt frit og uden et eneste kvalitetskriterium, satte sig til at fotografere biler på gaden, klippe strimlerne sammen og kalde det en færdig film for derefter at bede om ny film og så gentage det hele. På den måde kunne man hurtigt tømme selv en righoldig kasse osv., men hvem ville gide gøre et sådant eksperiment? Ingen. Og skulle der være én, så var det da på tide at vedkommendes problem kom for dagen.

I marts blev der valgt nyt arbejdsudvalg, og flere af de nyvalgte var inde på tanker i retning af automatik. Men med den nuværende bevilling vil man hurtigt komme over for at skulle vælge mellem f.eks. demokrati (automatik) eller mulighed for *også* at lave nogle lidt større, lidt komplicerede produktioner. Flere professionelle filmfolk (dem det hele oprindeligt var tiltænkt) kommer til workshoppen for at få udgifterne til materialer dækket ved projekter, som de ikke kan komme igennem med andre steder, men gerne vil lave. Dette valg er endnu et problem i hele det komplekse, der hedder fordelingspolitikken, og det hænger selvfølgelig igen sammen med problemet omkring kvalitet (et problem, der ikke handler om, at den enkelte pludselig ikke har kvalitetskrav, men om hvorvidt man ligefrem kan knæsette nogle »officielle«, der skal skille fårene fra bukkene) som igen – i nogle tilfælde – hører sammen med en vis økonomisk formåen.

Struktur

Workshoppen består af ledelse, arbejdsudvalg og sekretariat. Ledelsen består af to repræsentanter fra henholdsvis Danmarks Radio (kontorchef Kjeld Veirup og TV-producer Fritz Raben) og fra filmfonden (kontorchef Uffe Stormgaard og maleren Søren Hansen). To af ledelsens medlemmer

Fra Jytte Rex og Kirsten Justesens film »Tornerose var et vakkert barn«.

(pt Fritz Raben og Søren Hansen) er fødte medlemmer af arbejdsudvalget (en helt urimelig idé), der forestår den daglige kontakt med medlemmerne og foretager førstebehandlinger af projekterne. Økonomien skal godkendes af ledelsen. Arbejdsudvalget består af i alt seks medlemmer og de resterende fire vælges for et år ad gangen af medlemsforsamlingen. I 1971 var det TV-producer Carsten Overskov, filminstruktør Ole John, filmfotograf Gregers Nielsen og filminstruktør Chr. Braad Thomsen. Ved valget i marts 1972 blev valgt filmkritiker, stud. mag. Mette Knudsen, filmfotograf Vibeke Winding, tonemester Peter Sakse og Chr. Braad Thomsen. Peter Sakse er tillige ansat på deltid i workshoppen som teknisk konsulent for medlemmerne, mens sekretariatet ledes af en sekretær på halvdagsjob, Nina Crone.

Distribution findes ikke

Ca. 50 film er foreløbig – efter to år – færdige på workshoppen. Ét katalog er lavet og et nyt kommer (kan rekvireres på workshoppen, Brolæggerstræde 9, København K tlf. (01) 14 22 37). I katalogerne kan man læse en kort omtale af filmene, sandsynligvis skrevet af ophavsmændene, i hvert fald ikke i alle tilfælde lige informativ (»Handler om fremmedgørelse og anomi«) samt en adresse, hvorfra filmen kan rekvireres, oftest instruktøren him/her-self. Det er en nødløsning. Workshoppen må snart se at få løst sit distributionsproblem. Et af de mest karakteristiske træk ved den borgerlige kulturpolitik er, at den tillader produktion og atter produktion, det gælder om at lave kunst, få lavet kunst, men når det kommer til at hjælpe til at få det rundt i landet, så vælgerne kan se det, av, den går ikke. Hykleri kan se hen og blive afsløret. I hvert fald er det karakteristisk, at distributions-siden ofte overses. Vi har Statens Filmcentral, et godt distributionsinitiativ, men Statens Filmcentral er en eksklusiv forening,

en statsinstitution med traditionsbestemte principper og høje tanker om sig selv. Den distribuerer ikke hvad som helst. Workshoppen har som en række andre interesserede (bl.a. en række alternative produktionsselskaber) forhørt sig på SFC. Sidst har workshoppens ledelse sendt Filmcentralen et forslag om, at den laver et særligt katalog til bl.a. workshopfilm, således at det for forbrugeren er helt klart at SFC-film er for sig og snot for sig. Et af Filmcentralens problemer har været overhovedet at finansiere en øget distribution, men her har det været på tale at dække Filmcentralens reelle distributionsomkostninger udefra.

Med den nye filmlov er det imidlertid ikke umiddelbart indlysende, at workshoppen bør lægge sin distribution i Statens Filmcentralens hænder. I den nuværende lov er SFC opført som en af de institutioner, som filmfonden skal finansiere af sin formue. Selvom filmfonden ikke har indflydelse på størrelsen af beløbet, så giver det selvsagt en vis kontakt og en øget mulighed for koordination af aktiviteterne, når pengene kommer samme sted fra. SFC er imidlertid i den nye filmlov hævet ud af nogen som helst sammenhæng med filmfonden. Efter en nærmere bestemt overgangsperiode på nogle år skal SFC være helt på statens hænder og i det lange sigt er det tanken, at det skal indgå – i hvert fald delvis – i det AV-institut, som bl.a. undervisningsminister Knud Heinesen har været meget ivrig for at få etableret under undervisningsministeriet. Argumentet for at lade SFC gå over under undervisningsministeriet er i sin tid fremført af Filmcentralen selv og går ud på, at størsteparten af Filmcentralens film og af dens forbrugere falder inden for undervisningssektoren. Hvor vidt det er en god idé eller ej, får stå hen her. For workshoppen betyder det i hvert fald lidt af en ny situation, og det må overvejes om det er en god idé at have sin distribution så definitivt i andres hænder.

Workshoppen er i den nuværende filmlov

ikke nævnt med ét ord. Af gode grunde: loven blev lavet langt før, der blandt kulturbureaukraterne var tænkt på, at man også kunne have en workshop. I den nye lov er drift af workshop opført som et af filmfondens mange gøremål. Der burde også stå, at det er filmfondens opgave at distribuere filmene, men selv om det ikke kommer til at stå der, så bør filmfonden give workshoppen og alle de øvrige distributionsorganer på den mere alternative fløj økonomiske midler til en rimelig, helt åben distribution – i retning af det svenske Filmcentrum. Selv om det flere steder i udlandet har vist sig meget vanskeligt – og herhjemme vil det ikke blive mindre vanskeligt på grund af Filmcentralens »dumpingpriser« – at få en indtjening til produktion via distribution, så bør også det være en del af endemålet, at lave en evighedsmaskine, således at den enkelte kan få penge hjem på sine produkter. Det vil også give et friere forhold til både film og workshop.

Men indtil videre må interesserede altså ringe til instruktøren og ordne det privat.

Fordelingen af de penge, der kommer ind ved salg eller udlejning af en workshop-film, har været et af de store problemer i workshoppen. Workshopkens medlemmer laver deres film uden arbejds løn og får blot de tekniske udgifter betalt af workshoppen. Ifølge de nuværende retningslinier skal indkomne beløb deles fifty-fifty mellem filmarbejderne og workshoppen, hvilket de fleste er enige om er en urimelighed. Arbejdsudvalg og ledelse har derfor foreslået en ordning, ifølge hvilken arbejds holdet har førsteprioritet på indtægterne og skal have deres arbejds løn hjem, før workshoppen får del af indtægterne. Forslaget er forlængst godkendt af filmfondens bestyrelse, men bureaukraterne i Danmarks Radio har endnu trekvart år efter forslaget udformning ikke kunnet snøve sig sammen til at godkende det. Derfor er man i dag i den urimelige situation, at workshoppen reelt kan tjene penge på dens medlemmers gratis arbejdsindsats, og dette har næppe nogensinde været meningen. ■

WORKSHOP-FILM

Følgende workshop-film er tilgængelige i en distribuerbar 16 mm kopi, og hvor intet andet er opgivet, kan filmene lejes hos instruktøren via workshoppen.

Mao: Grib dagen, grib timen

Instruktion: Dino Raymond Hansen og Greger Nielsen. Filmen skildrer den kinesiske revolution set gennem Maos digte, af hvilke nogle læses op på lydsiden. Forskellige kinesere udtaler sig om, hvad disse digte betyder i deres hverdag, og filmen rummer desuden materiale fra kinesiske dokumentarfilm. (Udlejning: Statens Filmcentral).

Tornerose var et vakkert barn

Instruktion: Jytte Rex og Kirsten Justesen. Den første danske kvindofilm er et forsøg på at finde frem til den kvindelige identitet i en række tvetydige tableauer, hvor kvinder udtaler sig, danser og synger eller er til stede i deres daglige miljø. Filmen er bl.a. en kritik af det fastlåsedede rollemønster og et forsøg på at vise, at kvinder overlever alle undertrykkelsesforsøg.

Slumstormerne, Stærekassen og Det kan blive bedre, kammerat

Instruktion: Chr. Braad Thomsen og Dirk Brüel. En slumstormer-trilogi, hvis første film beskriver et af de første slumkollektiver »Jærgergården« fra dets oprettelse i december 1970 til kollektivet 3 måneder senere blev stormet af politiet. »Stærekassen« beskriver situationen omkring den dødsdømte

Christianshavner-bygning, og trilogiens sidste film handler om september-offensiven og er bl.a. baseret på en række af slumstormernes kampsange, der præsenteres i det miljø og under de aktioner, som sangene er skabt til. (Udlejning: Statens Filmcentral).

Ironside og Fællesmarkedet

Instruktion: Jannik Hastrup. Denne protest mod Danmarks tilslutning til Fællesmarkedet har som ramme en historie om Ironsides tre hjælpere, der skal notere EF-modstandere til de hemmelige kartoteker, hvilket de nægter at gøre, fordi de selv er modstandere. I den efterfølgende retssag mod dem benytter Ironside situationen til en hård politisk kritik af Fællesmarkedet, alt sammen i en muntert-naiv tegneserie-stil. (Udlejning: Statens Filmcentral).

Kvinden i EF

Instruktion: Mette Knudsen, Li Vilstrup, Dola Bonfils, Mette Bauer. Gennem interviews med kvinder på forskellige arbejdspladser forsøger filmen at give et indtryk af, hvordan kvinderne ser på kønsrollemønsteret herhjemme og hvilken holdning de har til Fællesmarkedet. Disse interviews er sammenklippet med kommentarer af kvinder, der har sat sig grundigt ind i de EF-spørgsmål, der særligt vedrører kvindens stilling. De understreger, hvem der især har fordel af EF, nemlig de store kapitalkoncentrationer. (Udlejning: Statens Filmcentral).

Kinesisk bordtennis

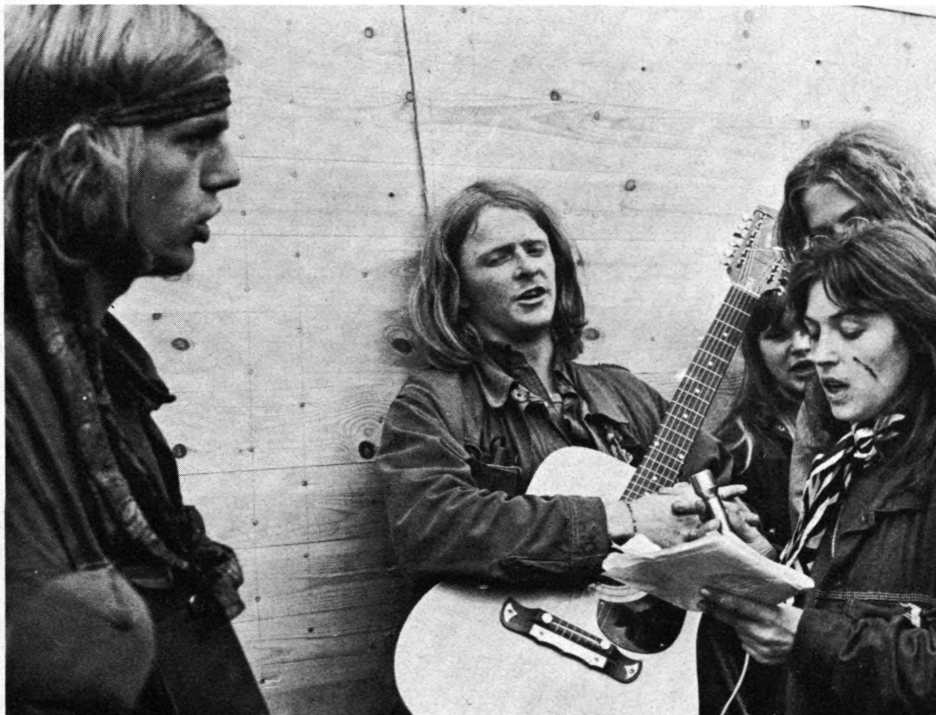
Instruktion: Jørgen Leth. I forlængelse af sin Torben Ulrich-film har Leth filmet kinesiske bordtennis-virtuoser på turné i Europa. Han koncentrerer sig om spillets poetiske kvaliteter, præsenterer hyppigt slow-motion-optagelser af spillet og kommenterer med tekster, hvad vi ser.

Der kommer nogen

Instruktion: Morten og Mikkil Bo. En regulær novellefilm om en ung mand, der vil slappe af i et sommerhus, men som hører mystiske fodtrin og andre lyde i det tomme hus og til sidst bryder sammen. En original skildring af et skizofrent tilfælde med en billed- og lydside, der kommer stadigt mere i konflikt med hinanden.

Afgang 15.43

Instruktion: Jørgen Mikkelsen og Torben Eilsø. En symbolsk novellefilm om nogle mennesker, der mødes i en ventesal og som

Røde Claus og venner synger kampsangen »Boliger før Banker« i Chr. Braad Thomsens politiske musical »Det kan blive bedre, kammerat«, produceret af workshoppen.